

Migranten uit Midden- en Oost-Europese landen en collectieve uitgaven aan sociale zekerheid¹

Olaf van Vliet en Eduard Suari-Andreu

Het aantal migranten uit EU-landen en in het bijzonder uit Midden- en Oost-Europese landen is de afgelopen jaren flink toegenomen. Een controversiële kwestie in het maatschappelijke debat over migratie is het beroep dat migranten doen op sociale regelingen en de druk die dit zou veroorzaken op de overheidsfinanciën. Het doel van dit artikel is om aan de hand van empirisch onderzoek inzicht te verschaffen in de mate waarin dit het geval is. Op basis van gedetailleerde administratieve data berekenen we de uitkeringen en toeslagen die intra-EU-migranten ontvangen en we vergelijken die met de uitkeringen en toeslagen die autochtone Nederlanders ontvangen. De resultaten laten zien dat EU-migranten minder vaak en lagere uitkeringen en toeslagen ontvangen dan Nederlanders en dat deze verschillen variëren tussen regelingen. Uit regressieanalyses valt op te maken dat een deel van de verschillen in ontvangen toeslagen en uitkeringen tussen EU-migranten en autochtone Nederlanders kan worden verklaard door compositie-effecten. Vervolgens blijkt uit analyses van interactie-effecten dat met name leeftijd een rol speelt.

1 Introductie

Sinds de oprichting van het Schengengebied in 1995 is sprake van vrij verkeer van personen binnen de Europese Unie (EU). Gebeurtenissen zoals de uitbreiding van de EU met Midden- en Oost-Europese landen in 2004, de grote instroom van vluchtelingen in 2015 en het Brexit-referendum in 2016 hebben de politieke discussie over migratie en mobiliteit aangezwengeld. Enkele van de meest controversiële kwesties in het debat over migratie hebben betrekking op de arbeidsmarktpositie van migranten en het beroep dat zij doen op de sociale zekerheid. Immers, de deelname van migranten aan de economie en hun bijdrage aan de overheidsfinanciën worden soms beschouwd als indicatoren voor de effectiviteit van het integratiebeleid. In deze bijdrage onderzoeken we de verschillen tussen EU-migranten en Nederlanders met betrekking tot hun afhankelijkheid van de sociale zekerheid. Daardoor kunnen we conclusies trekken over de assimilatie van deze migranten in de Nederlandse samenleving. Daarnaast geven de uitkomsten van onze analyse inzicht in het effect van EU-beleid op de uitgaven van individuele landen (in dit geval van Nederland) aan sociale zekerheid.

Nederland is een land dat van oudsher openstaat voor immigranten, maar tegelijkertijd vormt Nederland geen uitzondering op de opkomst van anti-migratieopvattingen in de

¹ Dit onderzoek maakt deel uit van het onderzoeksprogramma Social Citizenship & Migration van de Universiteit Leiden.

Europese politiek (Vossen, 2016; Algan et al., 2017). Het probleem met het debat over migratie is dat de gebruikte argumenten niet altijd zijn gebaseerd op feiten. Het doel van deze studie is om inzicht te verschaffen in het feitelijke effect dat EU-migranten² hebben op de Nederlandse overheidsfinanciën. Dat doen we door de ontvangen sociale uitkeringen en toeslagen te meten en door die te vergelijken met die van autochtone Nederlanders. Daarnaast onderzoeken we of de verschillen tussen EU-migranten en autochtonen kunnen worden verklaard door samenstellingseffecten. Dat is belangrijk, omdat migranten vaak van autochtone Nederlanders verschillen in leeftijd, geslacht en gezinssamenstelling. Onze analyse biedt hiermee inzicht in de vraag in hoeverre het verschil in het gebruik van de sociale zekerheid wordt verklaard door de verschillen in samenstelling en in hoeverre het verschil wordt verklaard door de migratiestatus of het land van herkomst. Zo blijkt bijvoorbeeld het verschil in leeftijd een belangrijke verklaring te zijn voor het verschil in uitkeringen. Migranten ontvangen minder vaak een AOW-uitkering dan Nederlanders. Dit biedt niet alleen inzicht in de huidige verschillen, het is ook een beleidsrelevant inzicht voor de toekomst wanneer een steeds grotere groep migranten aanspraak zal maken op de AOW.

In de afgelopen jaren zijn EU-migranten een steeds belangrijkere groep geworden in Nederland. Zoals figuur 1 laat zien, is het aandeel EU-migranten in de totale Nederlandse bevolking gegroeid van ongeveer 2% in 2004 naar bijna 4% in 2019. Bovendien is dit aandeel in 2019 voor het eerst groter geworden dan het gezamenlijke aandeel van individuen uit de vier belangrijkste niet-westerse migrantengroepen in Nederland. Figuur 1 laat ook zien dat deze stijging vooral te danken is aan de komst van personen uit Midden- en Oost-Europese (MOE) landen naar de EU. Deze personen zijn veelal arbeidsmigrant (Fenwick, 2021; Van Vliet et al., 2021).

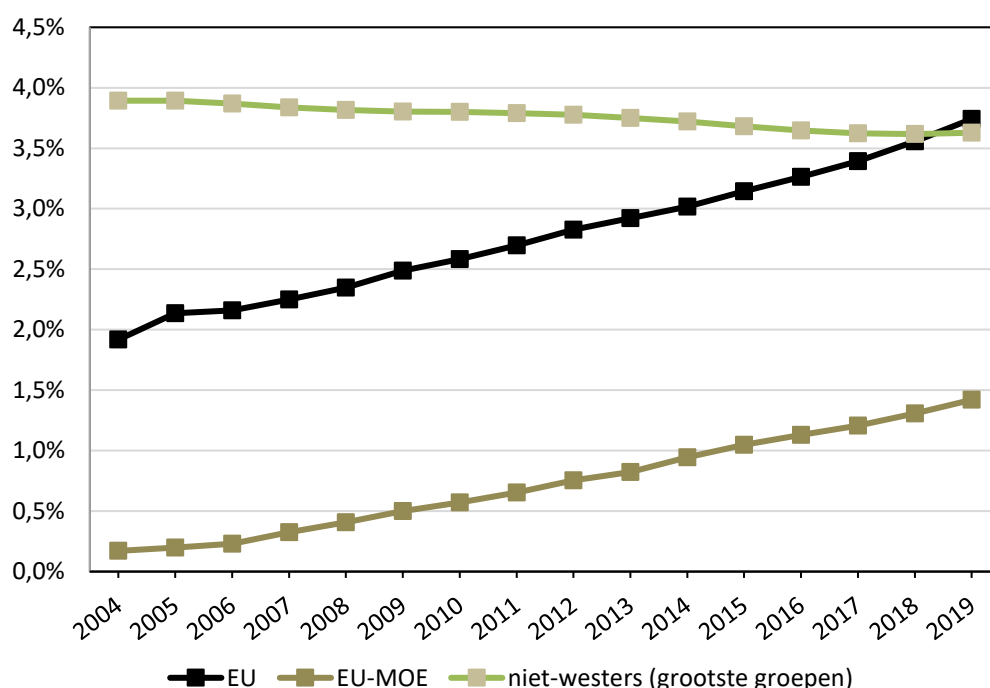
Ook in eerdere studies is het beroep dat migranten op de sociale zekerheid doen onderzocht. Zo onderzoeken Barrett et al. (2013) en Huber en Oberdabernig (2016) selecties van Europese landen. De analyse van Roman (2019) is gericht op het Verenigd Koninkrijk in het bijzonder. In een nauw verwante stroming in de literatuur staat de netto bijdrage aan de collectieve sector centraal. Gustafsson en Osterberg (2001) hebben die voor Zweden geanalyseerd, Boeri (2010) heeft dat gedaan voor een groot aantal Europese landen, Dustmann en Frattini (2014) concentreren zich op het Verenigd Koninkrijk en in de studie van Chojnicki en Ragot (2016) staat Frankrijk centraal.

Deze studies tonen aan dat migranten in het algemeen geen netto (directe, financiële) kosten met zich meebrengen voor de ontvangende samenlevingen, al zijn de resultaten afhankelijk van het type migranten (arbeidsmigranten, vluchtelingen, westerse versus niet-

² Verkeer van burgers en werknemers tussen EU-lidstaten betreft strikt genomen geen migratie. Omdat dit verkeer in het politieke en maatschappelijke debat, door het Centraal Bureau voor de Statistiek en in de economische wetenschappelijke literatuur veelal wel als (arbeids)migratie wordt aangeduid, hanteren wij omwille van de helderheid deze term in deze bijdrage. Daarbij maken we in de tekst onderscheid tussen EU-migranten en Nederlanders. Dit betekent niet dat EU-migranten geen Nederlander kunnen worden.

westerse migranten, etc.).³ In een van de weinige studies die specifiek betrekking hebben op Nederland, analyseert Zorlu (2013) de ontvangsten van uitkeringen en toeslagen voor migranten in Nederland. Doordat deze studie alleen gebruik maakt van gegevens voor het jaar 2005 en zich alleen richt op niet-westerse migranten, biedt deze studie geen inzicht in de positie van EU-migranten en de ontwikkelingen na de uitbreiding van de EU in 2004. Bovendien beperkt deze studie zich tot slechts drie verschillende uitkeringen, namelijk de werkloosheidsuitkering, de arbeidsongeschiktheidsuitkering en de bijstand.

Figuur 1 Migranten als percentage van de Nederlandse bevolking

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek (2021).

Noot: De statistieken in deze figuur zijn gebaseerd op de totale Nederlandse bevolking. Deze statistieken hebben betrekking op mensen met een eerstegeneratiemigratieachtergrond. De groep niet-westerse migranten in deze figuur bestaat uit migrantengroepen die historisch gezien het sterkst zijn vertegenwoordigd in Nederland. Deze mensen zijn afkomstig uit Marokko, Turkije, Suriname en de groep landen die voorheen werd aangeduid als de Nederlandse Antillen (Aruba, Bonaire, Curaçao, Sint Maarten, Sint Eustatius en Saba).

Met dit onderzoek⁴ leveren we twee bijdragen aan de literatuur over het beroep van migranten op de collectieve sector. In de eerste plaats is onze analyse in een aantal opzichten gedetailleerder dan bestaande studies. We maken gebruik van nauwkeurige en uitgebreide administratieve gegevens uit het Inkomenspanelonderzoek (IPO) van het CBS.

³ Zie Hennessey en Hagen-Zanker (2020) voor een uitgebreid overzicht van de literatuur over de netto bijdrage van migranten aan de collectieve sector.

⁴ Dit artikel is grotendeels gebaseerd op Suari-Andreu en Van Vliet (2022).

Dit is een longitudinale dataset met informatie van de Belastingdienst over alle inkomstenbronnen voor een grote steekproef van de Nederlandse bevolking. Deze dataset bevat informatie over alle uitkeringen en toeslagen die individuen mogelijk kunnen ontvangen. Daardoor wordt het mogelijk om een onderscheid te maken tussen sociale verzekeringen en sociale voorzieningen en om in te gaan op individuele regelingen. Bovendien bieden de IPO-gegevens gedetailleerde informatie over achtergrondkenmerken, waardoor we kunnen onderzoeken of de waargenomen verschillen tussen EU-migranten en autochtonen worden verklaard door samenstellingseffecten. In de tweede plaats biedt onze studie een actualisering van het onderzoek voor Nederland, doordat ons onderzoek loopt tot en met 2014.

2 De data

Voor de empirische analyse van het gebruik van sociale zekerheid door intra-EU-migranten, maken we gebruik van het Inkomenspanelonderzoek (IPO) van het CBS. Deze dataset is gebaseerd op administratieve data van de Belastingdienst. Het betreft een grote steekproef van de Nederlandse bevolking die representatief is voor alle mensen met een burgerservicenummer. Seizoensmigranten die niet bij de gemeente zijn ingeschreven in de Basisregistratie Personen en illegale migranten komen niet voor in de data. Voor de steekproef zijn mensen van 18 jaar en ouder geselecteerd. De periode waarop de analyse betrekking heeft begint in 2004, het jaar waarin de uitbreiding van de EU met MOE-landen begon, en eindigt in 2014 omdat dit het laatste datajaar is van het IPO.

Na deze selectie bevat de steekproef die we voor onze analyse gebruiken 192.509 personen die behoren tot 96.000 willekeurig geselecteerde huishoudens. Elk individu wordt gemiddeld 8,5 jaar geobserveerd. Van alle personen in de steekproef zijn 182.829 personen (95%) autochtone Nederlanders, terwijl 9.680 personen (5%) EU-migranten zijn. Verder behoren 3.693 personen (2%) tot de subgroep van individuen uit MOE-landen. Vanwege hun aandeel in de recente toename van het aantal EU-migranten in Nederland en de relevantie van MOE-landen voor het EU-migratiedebat, beschouwen we individuen uit MOE-landen als een aparte subgroep in de empirische analyse.

2.1 Achtergrondkenmerken

Het IPO bevat een aantal achtergrondkenmerken op zowel individueel als op huishoudniveau. De variabelen op individueel niveau zijn: leeftijd, geslacht, positie in het huishouden en arbeidsmarktstatus. De variabelen op huishoudniveau zijn: huishoudstructuur, burgerlijke staat van de hoofdkostwinner, aanwezigheid van kinderen, aantal kinderen en grootte van het huishouden. Daarnaast laat het IPO ook de provincie zien waarin personen woonachtig zijn en of dit een verstedelijkt gebied is. In tabel 1 en tabel 2 worden de beschrijvende statistieken gerapporteerd voor de variabelen die we waarnemen voor respectievelijk individuen en huishoudens.

Tabel 1 laat zien dat de gemiddelde leeftijd van EU-migranten lager is dan die van autochtone Nederlanders en dat het percentage vrouwen hoger ligt. Vooral migranten uit MOE-landen zijn jonger (gemiddeld 10 jaar) dan autochtone Nederlanders. Wat de positie binnen het huishouden betreft, blijkt uit tabel 1 dat EU-migranten vaker alleenstaand zijn, minder vaak getrouwd zijn wanneer ze samenwonen, er minder vaak een volwassen kind in het huishouden aanwezig is en er vaker gezinsleden zijn die geen gezinshoofd, partner of kind zijn. Ook hiervoor geldt dat deze verschillen groter zijn wanneer alleen migranten uit MOE-landen in aanmerking worden genomen. Tabel 1 laat ook zien dat EU-migranten, vergeleken met autochtone Nederlanders, minder vaak een baan hebben, minder vaak gepensioneerd zijn, vaker werkloos zijn en lagere inkomsten uit loondienst hebben (ook conditioneel op werk). Bovendien blijken zij aanzienlijk vaker niet actief te zijn op de arbeidsmarkt.

Tabel 1 Kenmerken van individuen, 2004-2014

	NL	EU	EU-MOE
Gemiddelde leeftijd	46,7	44,5	37,0
Vrouw (%)	50,0	56,2	63,6
Positie in het huishouden (%)			
Hoofdkostwinner (alleenstaand)	12,4	19,4	22,6
Hoofdkostwinner (met partner)	38,6	31,2	24,6
Partner (getrouwd)	30,8	29,8	28,2
Partner (niet getrouwd)	6,9	11,4	14,5
Volwassen kind	9,4	3,7	3,5
Andere positie	1,9	4,5	6,6
Arbeidsmarktstatus (%)			
Betaald werk	64,9	59,0	64,3
Werkloos	1,2	1,5	1,6
Arbeidsongeschikt	3,0	3,3	2,0
Gepensioneerd	17,7	14,8	4,5
Student	5,5	2,5	2,6
Niet-actief	7,8	18,9	24,9
Gemiddelde looninkomsten	19.366	17.326	11.481
Gemiddelde looninkomsten (conditioneel op werk)	29.210	28.989	17.551
Observaties	1.597.702	47.188	13.546

Noot: De cijfers hebben betrekking op de gemiddelden en percentages van de drie groepen (NL, EU en EU-MOE). De EU-MOE-migranten vormen een deelpopulatie van de EU-migranten.

In tabel 2 worden de kenmerken op huishoudniveau beschreven. De classificatie van de huishoudens in de drie groepen (NL, EU, MOE) is gebaseerd op de herkomst van de

hoofdkostwinner.⁵ Hieruit blijkt dat huishoudens met een hoofdkostwinner die een EU-migrant is minder vaak uit een stel bestaan dan huishoudens van autochtone Nederlanders en dat er minder vaak kinderen aanwezig zijn. Mogelijkerwijs hangt dit (ten dele) samen met het feit dat migranten gemiddeld genomen jonger zijn. Daarentegen zijn huishoudens van migranten vaker eenpersoonshuishoudens of huishoudens van alleenstaande ouders met kinderen. Ook komen er vaker andere meerpersoonshuishoudens voor. Te denken valt bijvoorbeeld aan arbeidsmigranten die samen een huishouden vormen. Daarnaast blijkt dat huishoudens van migranten gemiddeld genomen kleiner zijn en minder kinderen hebben. Het laat ook zien dat migranten iets vaker in een stedelijk gebied wonen.

Tabel 2 Kenmerken van huishoudens, 2004-2014

	NL	EU	EU-MOE
Samenstelling huishouden (%)			
Stel	29,2	27,4	25,0
Stel met kinderen	44,1	33,7	29,2
Stel met andere leden	1,2	1,7	1,6
Stel met kinderen en andere leden	1,4	2,3	3,4
Eenpersoonshuishouden	16,1	22,8	24,8
Alleenstaande ouder met kinderen	5,5	7,2	8,4
Alleenstaande ouder met kinderen en andere leden	0,2	0,4	1,0
Ander meerpersoonshuishouden	1,1	3,0	5,6
Geïnstitutioniseerd huishouden	1,3	1,4	1,1
Burgerlijke staat hoofdkostwinner (%)			
Getrouwd	62,6	49,2	42,2
Geregistreerd partnerschap	14,0	17,3	17,6
Alleenstaand (nooit getrouwd)	10,5	17,3	27,5
Alleenstaand (gescheiden)	6,6	9,6	10,4
Alleenstaand (weduwenaar)	6,3	6,6	2,5
Aanwezigheid van kinderen (%)			
Aantal kinderen	1,0	0,7	0,6
Grootte huishouden (gemiddelde)	2,8	2,6	2,5
Stedelijk gebied (%)	88,9	91,5	92,7

Noot: De cijfers hebben betrekking op de gemiddelden en percentages van de drie groepen (NL, EU en EU-MOE).

2.2 Uitkeringen en toeslagen

De IPO bevat gedetailleerde informatie over alle inkomensbronnen van individuen die worden waargenomen. Om te analyseren in welke mate migranten en autochtone Nederlanders een beroep doen op de sociale zekerheid, analyseren we zowel sociale verzekeringen als sociale voorzieningen. Een kenmerkend verschil tussen deze twee typen

⁵ Het CBS heeft de hoofdkostwinner gedefinieerd als het lid van het huishouden met het hoogste inkomen.

regelingen is dat sociale verzekeringen worden gefinancierd vanuit premies, terwijl sociale voorzieningen worden gefinancierd vanuit de algemene middelen. Zo geeft een verblijfsvergunning recht op het ontvangen van sociale voorzieningen. De sociale verzekeringen bestaan uit de AOW, arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, werkloosheidsuitkeringen en andere sociale verzekeringen.⁶ De sociale voorzieningen bestaan uit kindregelingen, de bijstand, de zorgtoeslag, studie-regelingen en regelingen op het terrein van huisvesting.⁷

Tabel 3 presenteert het percentage personen dat uitkeringen en toeslagen ontvangt. Ook presenteert de tabel de gemiddelde bedragen, gegeven dat personen uitkeringen en toeslagen krijgen. De tabel laat zien dat EU-migranten in vergelijking tot autochtonen ongeveer zes procentpunt minder kans hebben op het ontvangen van uitkeringen en toeslagen. Daarnaast is het gemiddelde bedrag dat EU-migranten krijgen uitgekeerd iets lager dan het gemiddelde bedrag dat autochtonen ontvangen. Voor de subgroep van EU-migranten uit MOE-landen zijn de verschillen groter, vooral waar het gaat om de bedragen.

Wat de kans op het ontvangen van sociale verzekeringen betreft, blijkt uit tabel 3 dat EU-migranten niet veel verschillen van autochtone Nederlanders. Het beeld is echter anders wanneer we alleen naar MOE-migranten kijken. Zij hebben minder kans op het ontvangen van AOW, meer kans op het ontvangen van een werkloosheidsuitkering en minder kans op het ontvangen van sociale verzekeringen in het algemeen. Beide migrantengroepen ontvangen een lager gemiddeld bedrag aan sociale verzekeringen. Hoogstwaarschijnlijk komt dit doordat de hoogte van deze uitkeringen is gerelateerd aan het laatstverdiende loon. Doordat MOE-migranten vaak lagere lonen ontvangen dan autochtone Nederlanders, ontvangen zij ook lagere uitkeringen.

Wat de sociale voorzieningen betreft, blijkt uit tabel 3 dat de totale ontvangsten in alle drie de kolommen vergelijkbaar zijn. EU-migranten hebben echter meer kans op het ontvangen van een bijstandsuitkering en huurtoeslag en andere huisvestingsregelingen, maar minder op het ontvangen van gezondheids- en studieregelingen. In dit geval zien we geen opmerkelijke verschillen in de ontvangen bedragen, ook al ontvangen migranten voor sommige categorieën iets grotere bedragen dan autochtonen. Interessant is dat tabel 3 geen

⁶ Algemene Ouderdomswet (AOW), Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA), Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), Ziektewet (ZW), Werkloosheidswet (WW), Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen (WAZ), Algemene Weduwen en Wezenwet (AWW), Algemene nabestaandenwet (Anw), Wachtgeld uitkering (WU), Algemene Kinderbijslagwet (AKW), Kindgebonden budget (kgb), Kinderopvangtoeslag, Wet Werk en Bijstand (WWB), Besluit bijstandverlening zelfstandigen (BBZ), Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IAOW), Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IAOZ), Toeslagenwet (TW), Oorlog en verzet pensioen (OVP), Uitkering Studietoelage (US), Tegemoetkoming Studiekosten (TS), Huursubsidie, Huurtoeslag en Rijksbijdrage eigen woning.

⁷ Alle uitkeringen en toeslagen die we beschouwen worden ontvangen op individueel niveau, behalve de kindregelingen en huisvestingsregelingen; die worden ontvangen op het niveau van het huishouden. In het laatste geval verdelen we de ontvangen bedragen over de hoofdkostwinner en de partner (indien er een partner is), zodat deze ook op individueel niveau kunnen worden genomen in de analyse.

belangrijke verschillen laat zien voor kindregelingen, noch voor de kans op het ontvangen van kindregelingen, noch voor de ontvangen bedragen in die categorie.

Tabel 3 Ontvangen sociale verzekeringen en sociale voorzieningen, 2004-2014

		NL	EU	EU-MOE
Totaal	Percentage	76,5	69,9	69,3
	Bedrag	4.903	4.852	3.623
	Percentage van inkomen	24,9	27,0	25,6
Sociale verzekeringen				
AOW	Percentage	15,9	13,1	3,9
	Bedrag	10.107	9.053	8.700
Arbeidsongeschiktheid	Percentage	5,4	6,1	5,3
	Bedrag	11.131	10.253	6.613
Werkloosheid (WW)	Percentage	4,2	5,8	8,7
	Bedrag	7.894	6.738	4.810
Overig	Percentage	0,9	0,7	0,4
	Bedrag	9.740	10.239	5.901
Totaal sociale verzekeringen	Percentage	25,0	24,0	16,4
	Bedrag	10.540	9.498	6.896
	Percentage van inkomen	14,2	12,6	6,4
Sociale voorzieningen				
Kindregelingen	Percentage	41,4	38,7	41,2
	Bedrag	1.068	1.037	1.090
Bijstand	Percentage	3,0	4,2	5,9
	Bedrag	8.667	7.093	6.543
Zorgtoeslag	Percentage	26,3	23,8	32,3
	Bedrag	739	785	809
Studieregelingen	Percentage	7,2	3,7	3,2
	Bedrag	1.819	2.195	2.580
Huisvesting	Percentage	6,4	10,1	13,5
	Bedrag	1.617	1.593	1.575
Totaal sociale voorzieningen	Percentage	64,7	59,4	64,6
	Bedrag	1.721	1.874	2.132
	Percentage van inkomen	10,9	14,5	19,4

Noot: Percentages individuen en gemiddelde bedragen, gegeven dat een individu uitkeringen, toeslagen of toelages ontvangt in de drie groepen (NL, EU en EU-MOE). Bedragen in euro's. Arbeidsongeschiktheid (WIA, WAO en ZW); overig (WAZ, AWW, ANW, WU); kind-regelingen (AKW, KGB en KOT); bijstand (WWB, BBZ, IAOW, IAOS, TW, OVP); studie (US, TU); huisvesting (huursubsidie, huurtoeslag en RBEW). Het percentage van het inkomen verwijst naar het gemiddelde percentage van het totale persoonlijke bruto inkomen.

3 Onderzoeksopzet

Om de verschillen in de uitkeringen en toeslagen tussen autochtone Nederlanders en EU-migranten verder te onderzoeken, schatten we de vergelijkingen

$$ontvangst_{it} = \beta_1 herkomst_i + \mathbf{X}'_{it} \boldsymbol{\beta}_2 + \epsilon_{it} \quad (1)$$

en

$$bedrag_{it} = \gamma_1 herkomst_i + \mathbf{X}'_{it} \boldsymbol{\gamma}_2 + \mu_{it} \text{ als } ontvangst_{it} = 1 \quad (2)$$

waarbij $ontvangst_{it}$ een dummyvariabele is die de waarde 1 krijgt als individu i een bepaalde uitkering of toeslag ontvangt in jaar t ; $bedrag_{it}$ meet het ontvangen bedrag; $herkomst_i$ is een dummyvariabele die de waarde 1 krijgt als een persoon een EU-migrant is; \mathbf{X}'_{it} is een vector van controlevariabelen die alle variabelen bevat die in tabellen 1 en 2 worden vermeld (behalve de arbeidsmarktstatus) plus een constante, een reeks regionale dummies en een reeks jaardummies die controleren voor respectievelijk regio- en jaareffecten; en ϵ_{it} en μ_{it} zijn de corresponderende fouttermen. Vergelijking (1) is een linear probability model dat we gebruiken om de kans op het ontvangen van uitkeringen en toeslagen te schatten, terwijl vergelijking (2) het ontvangen bedrag modelleert, gegeven dat uitkeringen en toeslagen worden ontvangen.⁸

In ons basismodel schatten we vergelijkingen (1) en (2) voor de totale uitkeringen en toeslagen en voor de sociale verzekeringen en sociale voorzieningen. We doen dit door OLS te gebruiken met standaardfouten die zijn geclusterd op huishoudniveau. Een beperking van deze analyse is dat we het Heckman-selectiemodel niet kunnen toepassen vanwege het ontbreken van een 'exclusion restriction' in de administratieve data. Als uitbreiding van het basismodel schatten we ook interactie-effecten. We interacteren $herkomst_i$ in zowel vergelijking (1) als (2) met een dummy voor geslacht en een set van leeftijdsdummy's die drie leeftijdsgroepen identificeren, namelijk jongeren (35 jaar of jonger), middelbare leeftijd (ouder dan 35 en jonger dan 65 jaar) en ouderen (ouder dan 65 jaar).

Voor de schatting van vergelijking (1) zijn de verschillen tussen de resultaten die we met een Probit en een Logit model krijgen verwaarloosbaar klein. Dit geldt ook als we een lineair model met random effects gebruiken. De overeenkomst tussen het linear probability model en de niet-lineaire alternatieven (Probit en Logit) is geen verrassing, aangezien, zoals we in tabel 4 laten zien, de gemiddelde waarden van de afhankelijke variabelen die we gebruiken niet dicht bij 0 of 1 liggen.

⁸ Voor de kans op ontvangst schatten we ook probit- en logitmodellen. De resultaten zijn niet significant verschillend van die van een linear probability model.

4 Resultaten

4.1 Regressieanalyse

De resultaten van de regressieanalyse worden weergegeven in tabel 4. De regressies zijn uitgevoerd voor het totaal aan ontvangen uitkeringen en toeslagen (Panel (a)), de sociale verzekeringen (Panel (b)) en de sociale voorzieningen (Panel (c)).

Tabel 4 Resultaten regressieanalyse

	EU		EU-MOE	
(a) Totaal				
Percentage	-0,066** (0,014)	-0,034*** (0,005)	-0,072*** (0,029)	-0,024*** (0,007)
Bedrag	-50,28 (120,79)	-194,67*** (66,41)	-1.280,28*** (174,81)	-281,25** (112,98)
Controlevariabelen	Nee	Ja	Nee	Ja
Gemiddeld percentage	0,763	0,763	0,764	0,764
Gemiddeld bedrag	4.902,03	4.902,03	4.893,59	4.893,59
Gemiddeld inkomen	31.654,90	31.654,90	31.646,26	31.646,26
(b) Sociale verzekeringen				
Percentage	-0,010 (0,010)	0,007** (0,003)	-0,086*** (0,010)	0,025*** (0,005)
Bedrag	-1.041,68*** (147,14)	-1.068,40*** (109,34)	-3.643,85*** (302,70)	-2.431,54*** (198,65)
Controlevariabelen	Nee	Ja	Nee	Ja
Gemiddeld percentage	0,250	0,250	0,249	0,249
Gemiddeld bedrag	10.510,84	10.510,84	10.519,36	10.519,36
Gemiddeld inkomen	25.061,01	25.061,01	25.096,34	25.096,34
(c) Sociale voorzieningen				
Percentage	-0,053*** (0,011)	-0,031*** (0,005)	-0,001 (0,019)	-0,021*** (0,007)
Bedrag	153,03*** (48,06)	41,62 (43,55)	410,918*** (103,46)	121,95 (96,31)
Controlevariabelen	Nee	Ja	Nee	Ja
Gemiddeld percentage	0,645	0,645	0,647	0,647
Gemiddeld bedrag	1.724,97	1.724,97	1.724,38	1.724,38
Gemiddeld inkomen	32.358,92	32.358,92	32.337,29	32.337,29

Noot: Tussen haakjes staan standaardfouten geclusterd op het niveau van het huishouden. Voor de regressies voor het gemiddelde ontvangen bedrag geldt de voorwaarde dat uitkeringen en toeslagen worden ontvangen. Regressies voor EU-migranten worden geschat met een steekproef van 1.644.890 waarnemingen, terwijl regressies voor EU-MOE-migranten worden geschat met een steekproef van 1.611.248 waarnemingen. Het gemiddelde inkomen verwijst naar het persoonlijke bruto inkomen. Het is het gemiddelde van de steekproef die wordt gebruikt voor de analyse van het ontvangen bedrag. De regressies in de tweede en de vierde kolom omvatten alle controlevariabelen die in tabellen 1 en 2 worden vermeld (behalve de arbeidsmarktstatus), plus een reeks regio-dummies en een reeks jaardummies. De steekproefperiode loopt van 2004 tot en met 2014. **significant op het niveau van 5%, ***significant op het niveau van 1%.

Zoals beschreven in vergelijkingen (1) en (2) analyseren we twee verschillende afhankelijke variabelen: een dummyvariabele die de ontvangst aangeeft en een continue variabele die het bedrag meet, gegeven dat uitkeringen en toeslagen worden ontvangen. Voor elke vergelijking regresseren we de afhankelijke variabele op een dummy die aangeeft of een persoon een EU-migrant is (kolommen (1) en (2)) en in afzonderlijke schattingen op een dummy die aangeeft of een persoon een EU-migrant uit een MOE-land is (kolommen (3) en (4)). Daarnaast voeren we regressies uit met en zonder controlevariabelen om compositie-effecten te meten. Door op deze manier compositie-effecten te meten, is onze analyse enigszins vergelijkbaar met een Oaxaca-Blinder-decompositie. Echter, de OB-decompositie gaat een stap verder en schat welk deel van de compositie-effecten te wijten is aan welke controlevariabele. Voor de volledige resultaten van de OB-decompositie, zie Suari-Andreu en Van Vliet (2022).

Tabel 5 Resultaten regressieanalyse (inclusief nul bedragen)

	EU		EU-MOE	
(a) Totaal				
Bedrag	-357,57** (141,35)	-234,39*** (57,71)	-1.239,45*** (181,26)	-207,109** (89,88)
Controlevariabelen	Nee	Ja	Nee	Ja
Gemiddeld bedrag	3.739,88	3.739,88	3.739,72	3.739,72
Gemiddeld inkomen	33.515,01	33.515,01	33.540,81	33.540,81
(b) Sociale verzekeringen				
Bedrag	-357,63*** (113,11)	-161,26*** (46,94)	-1.503,93*** (105,69)	-203,44*** (52,44)
Controlevariabelen	Nee	Ja	Nee	Ja
Gemiddeld bedrag	2.626,83	2.626,83	2.624,45	2.624,45
Gemiddeld inkomen	33.515,01	33.515,01	33.540,81	33.540,81
(c) Sociale voorzieningen				
Bedrag	0,06 (41,17)	-73,13** (31,94)	264,48*** (96,24)	-3,67 (72,67)
Controlevariabelen	Nee	Ja	Nee	Ja
Gemiddeld bedrag	1.113,05	1.113,05	1.115,27	1.115,27
Gemiddeld inkomen	33.515,01	33.515,01	33.540,81	33.540,81

Noot: Tussen haakjes staan standaardfouten geclusterd op het niveau van het huishouden. Regressies voor EU-migranten worden geschat met een steekproef van 1.644.890 waarnemingen, terwijl regressies voor EU-MOE-migranten worden geschat met een steekproef van 1.611.248 waarnemingen. Het gemiddelde inkomen verwijst naar het persoonlijke bruto-inkomen. De regressies in de tweede en vierde kolom omvatten alle controlevariabelen die in tabellen 1 en 2 worden vermeld (behalve de arbeidsmarktstatus), plus een reeks regionale dummies en een reeks jaardummies. De steekproefperiode loopt van 2004 tot en met 2014. **significant op het niveau van 5%, ***significant op het niveau van 1%.

Panel (a) in tabel 4 laat zien dat voor zowel EU-migranten, als voor MOE-migranten het verschil in de kans op het ontvangen van uitkeringen en toeslagen aanzienlijk afneemt wanneer we controlevariabelen toevoegen. Voor EU-migranten verandert het verschil van

-6,6 naar -3,4 procentpunten, terwijl het verschil voor MOE-migranten afneemt van -7,2 naar -2,4 procentpunten. Dit betekent dat, zelfs na correctie voor de achtergrondkenmerken zoals beschreven in tabellen 1 en 2, jaar- en provincie-effecten, beide groepen nog steeds minder kans hebben op het ontvangen van uitkeringen en toeslagen dan autochtone Nederlanders. Bovendien laten kolommen (2) en (4) zien dat beide groepen ongeveer 200 tot 300 euro minder ontvangen na toevoeging van controlevariabelen. Dit komt overeen met ongeveer 5% van het gemiddelde bedrag dat in de steekproef werd ontvangen.

Panel (b) laat zien dat in het geval van sociale verzekeringen migranten een grotere kans hebben om die te ontvangen nadat de controlevariabelen zijn toegevoegd. Voor EU-migranten blijft het verschil dichtbij nul en het is alleen statistisch significant op het niveau van 5%. Voor MOE-migranten is de verandering in het verschil door toevoeging van de controlevariabelen aanzienlijk, namelijk van -8,6 naar +2,5. Deze grotere kans op het ontvangen van sociale verzekeringen staat in contrast met het feit dat, zelfs na toevoeging van de controlevariabelen aan de analyse, beide groepen aanzienlijk lagere bedragen ontvangen in vergelijking met autochtone Nederlanders.

Voor de sociale voorzieningen laat Panel (c) zien dat, na toevoeging van de controlevariabelen, migranten deze minder snel zullen ontvangen. Dat betekent dat een deel van het verschil kan worden verklaard door compositie-effecten. In het geval van MOE-migranten maakt het toevoegen van controlevariabelen het verschil juist groter. De ruwe verschillen in ontvangen bedragen vanuit sociale voorzieningen geven aan dat EU-migranten meer ontvangen dan autochtonen. Dit is vooral het geval wanneer we alleen MOE-migranten onder de loep nemen. Voor beide groepen wijkt het verschil echter niet significant af van nul nadat rekening is gehouden met de controlevariabelen.

Voor de volledigheid geven we in tabel 5 de resultaten van de regressies weer wanneer we ook de nullen in de steekproef opnemen in de analyse. Zoals te verwachten is, zijn de verschillen in tabel 5 groter (negatiever) dan die in tabel 4 wanneer migranten minder vaak een bepaalde uitkering ontvangen. Dat is bijvoorbeeld het geval in Panel (a). Bovendien is het verschil kleiner (dichter bij nul) wanneer er veel nullen in de steekproef zijn. Dat is het geval in panel (b). In panel (c) van tabel 4 zijn de effecten positief, maar die worden kleiner in tabel 5. Dat komt doordat migranten minder vaak sociale voorzieningen ontvangen en de steekproef veel nullen bevat.

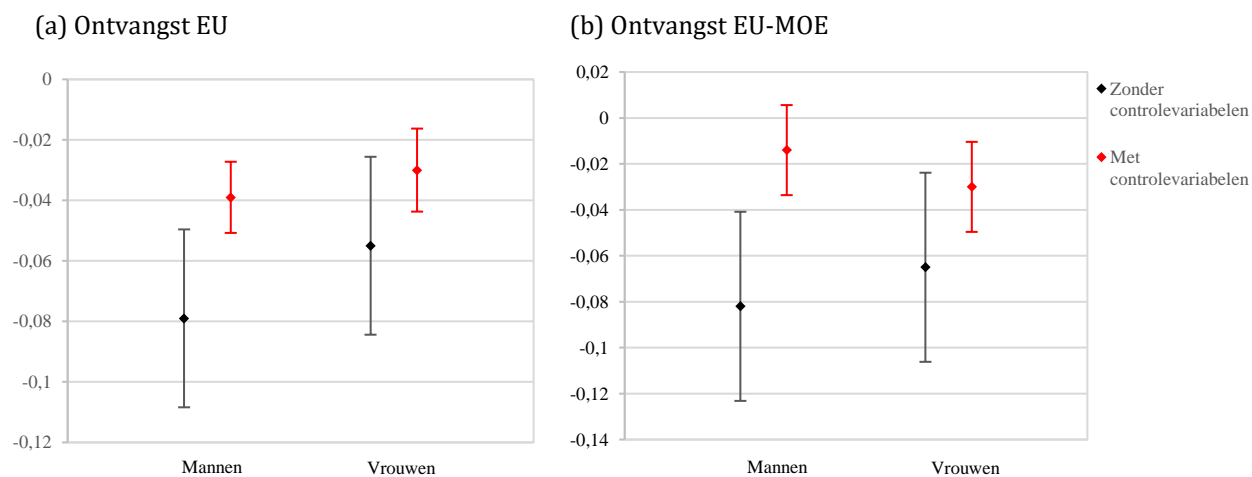
4.1 Interactie-effecten

Figuur 2 en figuur 3 tonen de resultaten die we verkrijgen wanneer we onze belangrijkste verklarende variabele in vergelijkingen (1) en (2) interacteren met een geslachtdummy en een reeks dummy's die drie leeftijdsgroepen aanduiden, namelijk jongeren, middelbare leeftijd en ouderen. Beide figuren laten de resultaten zien van de analyses met en zonder controlevariabelen, voor beide afhankelijke variabelen en voor zowel EU-migranten als voor MOE-migranten in het bijzonder

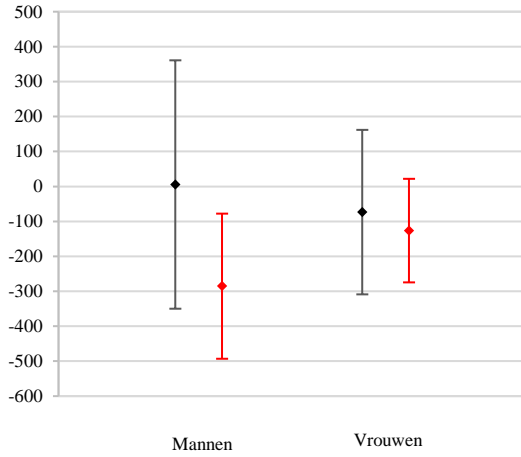
Figuur 2 laat zien dat, in statistische zin, de resultaten over het algemeen niet significant verschillen tussen mannen en vrouwen. De puntschattingen neigen echter naar een groter verschil ten opzichte van autochtone Nederlanders wanneer alleen mannen worden beschouwd. Deze zijn alleen significant verschillend tussen mannen en vrouwen wanneer we kijken naar het ontvangen bedrag voor migranten uit MOE-landen.

De interactie-effecten met leeftijd laten een interessanter beeld zien. Zo laat figuur 3 zien dat voor het ontvangen van uitkeringen en toeslagen de verschillen tussen migranten en autochtone Nederlanders groter zijn voor de jongere en de oudere groep, terwijl de verschillen positief zijn of niet significant verschillen van nul voor de groep van middelbare leeftijd. Deze verschillen kunnen te wijten zijn aan het feit dat migranten van middelbare leeftijd vaker werkloos of arbeidsongeschikt zijn dan autochtonen van middelbare leeftijd. Voor de ontvangen bedragen zien we het grootste verschil tussen migranten en autochtone Nederlanders voor de oudere groep terwijl deze verschillen niet significant zijn voor de jongere en de middelste leeftijdsgroep. Zoals tabel 3 ook laat zien, komt dit komt doordat migranten minder vaak een AOW-uitkering ontvangen dan autochtone Nederlanders en dat wanneer migranten een AOW-uitkering ontvangen het opgebouwde bedrag lager is doordat zij minder jaren in Nederland hebben gewoond. Deze verschillen zijn waarschijnlijk eerder generatie-effecten dan levenscycluseffecten, omdat het bedrag van de AOW-uitkering van migranten die nu jong zijn waarschijnlijk vergelijkbaar zal zijn met dat van autochtone Nederlanders wanneer zij de pensioengerechtigde leeftijd bereiken.

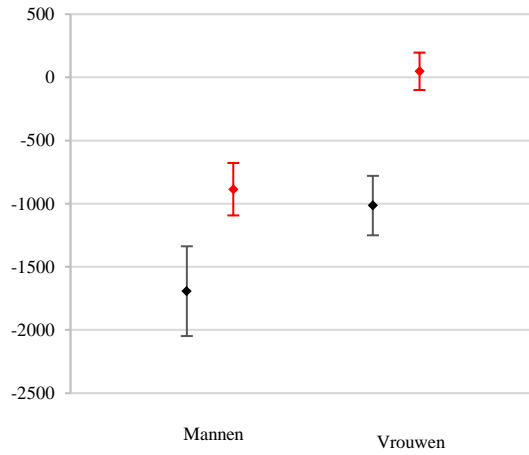
Figuur 2 Resultaten – Interactie met Geslacht

(c) Bedrag EU

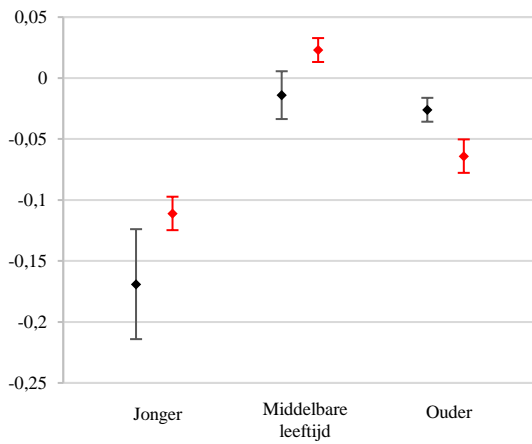
(d) Bedrag EU-MOE

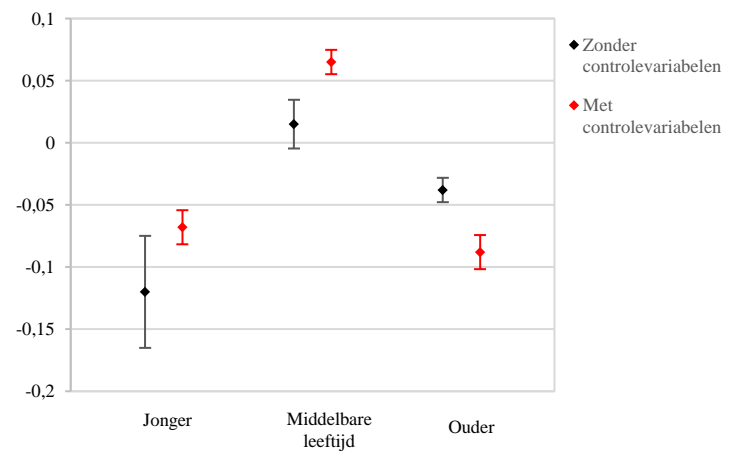
Noot: De resultaten hebben betrekking op de totale van uitkeringen en toeslagen, i.e. Panel (a) in tabel 4. Puntchattingen zijn omgeven door 95% betrouwbaarheidsintervallen.

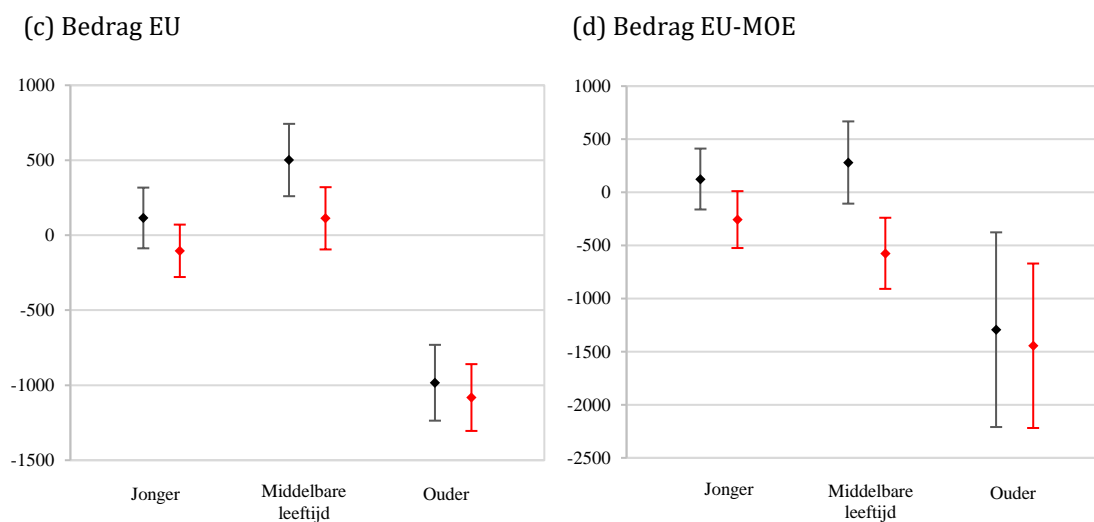
Figuur 3 Resultaten – Interactie met Leeftijd

(a) Ontvangst EU

(b) Ontvangst EU-MOE

Noot: De resultaten hebben betrekking op de totale van uitkeringen en toeslagen, i.e. panel (a) in tabel 4. Punt-schattingen zijn omgeven door 95% betrouwbaarheidsintervallen.

5 Conclusie

In dit artikel hebben we onderzocht hoe het beroep dat op sociale regelingen wordt gedaan door EU-migranten zich verhoudt tot dat van autochtone Nederlanders. De resultaten laten zien dat, wanneer alle uitkeringen en toeslagen worden samengenomen, de kans dat een EU-migrant een uitkering of toeslag ontvangt lager is dan in het geval van autochtone Nederlanders. Bovendien ontvangen EU-migranten, wanneer zij een uitkering of toeslag ontvangen, gemiddeld genomen lagere bedragen. Vervolgens laat de analyse zien dat er de nodige verschillen bestaan tussen sociale verzekeringen en sociale voorzieningen en ook tussen individuele regelingen.

Daarnaast blijkt uit de regressieanalyses dat een deel van de verschillen tussen autochtone Nederlanders, EU-migranten en MOE-migranten wordt veroorzaakt door compositie-effecten; de samenstelling van deze drie groepen verschilt. Wanneer in de analyses wordt gecorrigeerd voor een reeks achtergrondkenmerken, worden de verschillen kleiner. Daarbij moet worden opgemerkt dat uit de analyse van de interactie-effecten blijkt dat geslacht hierin niet of nauwelijks een rol speelt. Leeftijd blijkt daarentegen wel een rol te spelen. Dat komt bijvoorbeeld doordat EU-migranten nog minder AOW-rechten hebben opgebouwd. Het gaat hierbij dus eerder om generatie-effecten dan om levenscycluseffecten. Naarmate jonge migranten langer in Nederland verblijven, worden zij vanzelf ouder en zullen de opgebouwde sociale rechten steeds meer gaan lijken op die van autochtone Nederlanders. Een volledige Oaxaca-Blinder-decompositie bevestigt dat de compositie-effecten voornamelijk te wijten zijn aan verschillen in leeftijd tussen EU-migranten en Nederlanders

(Suari-Andreu en Van Vliet, 2022). Ook laten die resultaten zien dat de huishoudenssamenstelling een belangrijke factor is.

In Suari-Andreu en Van Vliet (2022) breiden we deze analyse uit om te onderzoeken hoe afhankelijk de resultaten zijn van de duur van de periode die migranten in Nederland zijn. Uit deze analyse blijkt dat het negatieve verschil tussen EU-migranten en autochtonen vooral groot is in de eerste jaren na de aankomst van migranten in Nederland. De verschillen lijken in de loop van de jaren geleidelijk te vervagen in een proces dat ongeveer zeven jaar duurt. Deze bevinding is interessant, omdat die laat zien dat EU-migranten geleidelijk assimileren voor wat betreft het ontvangen van uitkeringen en toeslagen. Aangezien zij grotendeels hetzelfde recht hebben op toegang tot deze uitkeringen en toeslagen als Nederlanders, is een mogelijke verklaring voor het verschil dat het tijd kost om in aanmerking te komen voor sociale verzekeringen en dat migranten bij aankomst mogelijk niet op de hoogte zijn van alle sociale voorzieningen waarvoor ze in aanmerking komen.

De belangrijkste beleidsimplicatie van dit artikel is dat vrije mobiliteit van EU-burgers tussen lidstaten niet leidt tot meer uitkeringen en toeslagen in Nederland. Bovendien verhoogt het ook niet het gemiddelde ontvangen bedrag. Ondanks het feit dat Nederland een genereus sociaalzekerheidsstelsel heeft, zijn de uitgaven aan sociale zekerheid voor migranten niet relatief hoog.

Auteurs

Olaf van Vliet (e-mail: o.p.van.vliet@law.leidenuniv.nl). Afdeling Economie, Universiteit Leiden. Instituut Bestuurskunde, Universiteit Leiden. Leiden-Delft-Erasmus Center on the Governance of Migration and Diversity

Eduard Suari-Andreu (e-mail: e.suari.andreu@law.leidenuniv.nl). Afdeling Economie, Universiteit Leiden. Leiden-Delft-Erasmus Center on the Governance of Migration and Diversity Netspar

Literatuur

- Algan, Y., G. Sergei, P. Elias en P. Evgenia P. 2017, The European Trust Crisis and the Rise of Populism, *Brookings Papers on Economic Activity*, 2017(2): 309-400.
- Barrett, A., M. Kahanec, K. Zimmermann en B. Maître, 2013, Immigrant Welfare Receipt Across Europe, *International Journal of Manpower*, vol. 34(1): 8-23.
- Boeri, T., 2010, Immigration to the Land of Redistribution, *Economica*, vol. 77(308): 651-687.
- Centraal Bureau voor de Statistiek, 2021, StatLine, Den Haag.
- Chojnicki, X. en L. Ragot, 2016, Impacts of Immigration on an Ageing Welfare State: An Applied General Equilibrium Model for France, *Fiscal Studies*, vol. 37(2): 258-284.
- Dustmann, C., en T. Frattini, 2014, The Fiscal Effects of Immigration to the UK, *The Economic Journal*, vol. 124(580): 593-643.
- Fenwick, C., 2021, The Devil is in the Detail: Measuring Intra-EU Labour Migration. Leiden University, Department of Economics Research Memorandum 2021.02.

- Gustafsson, B., en T. Osterberg, 2001, Immigrants and the Public Sector Budget-Accounting Exercises for Sweden, *Journal of Population Economics*, vol. 14(4): 689-708.
- Hennessey, G., en J. Hagen-Zanker, 2020, The Fiscal Impact of Immigration. A Review of the Evidence, ODI Working Paper 573.
- Huber, P. en D. Oberdabernig, 2016, Decomposing Welfare Wedges: An Analysis of Welfare Dependence of Immigrants and Natives in Europe, *Kyklos*, vol. 69(1): 82-107.
- Roman, M., 2019, Work and Welfare Take-Up of Enlargement Migrants in the United Kingdom, *Applied Economics Letters*, vol. 26(5): 341-344.
- Suari-Andreu, E. en O. van Vliet, 2022, EU Migration, Public Transfers, and Assimilation: Evidence for the Netherlands. Leiden University, Department of Economics Research Memorandum 2022.01.
- Vliet, O. van, V. Bakker en L. van Doorn, 2021, From Social Protection to Social Investment: European Responses to Globalization, Technological Change, Labour Market Flexibilization, and Migration, in: G. Fischer & R. Strauss (red.), *Europe's Income, Wealth, Consumption, and Inequality*, Oxford: Oxford University Press, p. 343-394.
- Vliet, O. van, en E. Suari-Andreu, 2022, Intra-EU migratie en het beroep op sociale zekerheid, in: R. Kleinhans, M. van Ostaijen en K. Seibel (red.), *De Migratiesamenleving: Migratie en Diversiteit als Gordiaanse Knoop*, te verschijnen.
- Vossen, K., 2016, *The Power of Populism: Geert Wilders and the Party for Freedom in the Netherlands*, Taylor & Francis.
- Zorlu, A., 2013, Welfare Use of Migrants in The Netherlands, *International Journal of Manpower*, vol. 34(1): 83-95.